

Malo kada neka TV emisija privuče pažnju, kao što je to uspelo Kamenku Milenkoviću, autoru i uredniku serijala putopisa „Centar sveta“, emitovanoj na prvom programu Radio televizije Vojvodina, u nedelju 10. februara 2013. godine. Govorio je o nečemu što je nama blisko, u susedstvu, a o čemu znamo malo ili nimalo. A trebali bismo da znamo.

Autor je emisiju počeo zapisom poznatog turskog putopisca Evlije Čelebije, koji je obilazeći ove krajeve u XVII veku zapisao da je „grad na Tisi divan, četvorouglast, a obuhvata površinu od 500 koračaja“. On hvali stanovništvo kao veoma gostoljubivo, a varoš kao ugodnu i krasnu s mnogo vrtova i vinograda, i nastavio:

-Dolazim po pozivu Udruženja Ljubitelja reke „Tisa 63“, koji inicira jedinstvenu ekološku akciju, ribolov zimskog manića ispod ustave na Tisi kod Novog Bečeja.

Prvo svetsko prvenstvo pecanjuzimskog manića ilirečnog bakalara (kojeg ima u skoro svim slatkovodnim slivovima Evrope ali primerci ove ribe, kakavi se nalaze kod bečejske ustave su jedinstveni) „Manić-Tisa63“, koje je održano sredinom januara 2013. godine, okupilo je 57 takmičara, brojne domaće i strane goste. Ekipa na kopnu bila je uposlena bačko-banatskim svinjokoljom, a druga, na reci, ribom, uz Krokana rakiju i Krokana vino sa Bisernog ostrva. A to sve je bilo šlagvort gospodina Milenkovića za izvrstan istorijsko, kupturno, privredni pregled ovog dela „Centra sveta“.

„Branu na Tisi izgleda moćno čak i u ovom zimskom sivilu. Izgrađena je 1977. godine i najveći je objekat hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav sa čak sedam prelivnih polja i prevodnicom za brodove do 1.000 tona. Njenom izgradnjom obezbeđeno je snabdevanje vodom banatskog prostora. Tada se malo vodilo računa o ekologiji, migracijama riba i projektom nije predviđeno da se izgrade tzv. „riblje staze“. Tako danas vladaju potpuni drugačiji hidrobiološki uslovi iznad i ispod ustave. Pre četvrt veka ovo je bila još jedna pobeda naše privrede, čime je olakšana influkcija roba i usluga između Bačke i Banata. I vodoprivredni sistem je u potpunosti zaživeo. U novim uslovima stvorio se i jedinstven ribolovački revir ispod brane. Danas je ovaj sistem devastiran i potrebno je uložiti najmanje 10,5 miliona evra da bi se udvostručile površine koje se navodnjavaju iz sistema DTD. Činjenica da će Srbija ove godine, zbog suše na izvozu kukuruza izgubiti oko 200 miliona evra, najbolje govori o posledica kontinualnog zapuštanja jednog od najstarijih hidrosistema u Evropi. A što se bogatstva ribljeg fonda tiče, danas važi pravilo da ribe za rekreativno ribolov ima samo do Sente. Nizvodno, posebno od Novog Bečeja tek poneki mršav ulov.

Nemački putopisac Švarc zapisao je u XVIII veku, obilazeći ove krajeve, da reku Tisu čini dve trećie riba i jedna trećina vode. I do pre 50 godina, na pijacama u Beogradu i Novom Sadu cena ribe ulovljene na reci Tisi bila je dva puta veća od cene ribe koja je ulovljena na Dunavu.

Naravno, bilo je to vreme sponatane ekologije, pre velike industrijalizacije, a od tada, ova žuta panonska reka doživela je i preživela nekoliko bioloških holokausta. Najveći, krajem prošlog veka, cijanidnim trovanjem. Međunarodni instituti su evidentirali čak 447 potencijalnih zagađivača od kojih su 42 jako rizična. U Rumuniji 24, u Ukrajini 6, Slovačkoj 1 i Mađarskoj 11. Kada tome dodamo i naše potencijalne rizične zagađivače i gradske fekalne kanalizacije, koje nemaju prečistače, jasno je da je panonska lepotica, kako Banaćani nazivaju Tisu zbog njenog krivudavog toka kroz Panonsku niziju, krajnje ugrožena.

Tisa nema status međunarodne reke, iako tokom dugim 996 kilometara protiče kroz pet zemalja. Najvećim delom tokom kroz Mađarsku i celim tokom kroz Vojvodinu (164 km) Tisa je plovna, a kada dobije status međunarodne reke, što su sebi za prioritet dali čelnici gradova na Tisi u Mađarskoj i Vojvodini, u sklopu Programa prekogranične saradnje između Mađarske i Srbije, tek tada će moći da dobije značaj koji joj po veličini i potencijalima pripada.

Brana kod Bečeja izmenila je život reke. Pored prednosti koje je donela za privredni razvoj, brana je u velikoj meri promenila režim života u njoj. Usporeni tok reke doprinosi taloženju mulja i većim opterećenjem organskih materija štetnih za živi svet, prvenstveno riblji. Pri poslednjem velikom zagađenju ovde je iz reke sakupljeno 54 tona uginule ribe. Od toga 95% somova.

Inicijativa kluba ljubitelja reke Tise „Tisa 63“ da okupi međunarodnu ekipu entuzijasta na Prvom međunarodnom takmičenju u ribolovu na zimskog manića i skrene javnosti na ove probleme u najmanju ruku je pohvalna.

Manić, žabar, menka, derača (Lota lota) pripadana zapravo porodici bakalara. Može da dostigne maksimalnu dužinu od jednog metra i nekoliko kilograma težine, ali se ti podaci mogu naći samo još u arhivskoj dokumentaciji. Nakon izgradnje brane ovde je u zimskim noćima moglo da se napeca desetak kilograma manića koji tada nije bio zaštićena vrsta, a danas je srećan ribolovac koji uhvati 2 do 3 omanja primerka.

Ni najstariji tiski alasi ne pamte riblje bogatsvo žute panonske reke koje je opisao putopisac Švarc. Ali, pamte pune mreže. Stasite smuđeve, šarane vretenare, žute ko dukat. I zimske maniće, porcijaše, za celu porodicu. A sećanja, sećanja su lepša od nekadašnje stvarnosti.“

Ekipa emisije „Centar sveta“:

Urednik autor serijala Kamenko Milenković

Producent emisije Neđo Gvozdenac,

Urednik Slobodan Arežina.

